

FRÁSÖGN

af fundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 3.–7. október 2011

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sóttu fundinn Mörður Árnason varaformaður og Birkir Jón Jónsson, auk Kjartans Fjeldsted ritara. Meðal helstu mála á dagskrá voru umsókn þjóðarráðs Palestínu um lýðræðissamstarf við Evrópuráðsþingið, samstarf Evrópuráðsins og ríkja í arabaheiminum, stjórn málaástandið á Balkanskaga, árleg umræða um starfsemi Efnahags- og þróunarstofnunar Evrópu (OECD), hindranir á eftirliti þjóðþinga og dómstóla með mannréttindabrotum, mannréttindi og baráttan gegn hryðjuverkum, friðhelgi einkalífsins og vernd persónuupplýsinga og áhrif Lissabon-sáttmálans á Evrópuráðið.

Hæst bar án efa umræðu um umsókn palestínska þingsins um lýðræðissamstarf við Evrópuráðsþingið sem og ræðu Mahmouds Abbas, forseta Palestínu, sem flutt var daginn eftir, ekki síst í ljósi nýframkominnar umsóknar Palestínu um fulla aðild að Sameinuðu þjóðunum (SP). Tók Mörður Árnason þátt í umræðunni um umsóknina og fagnaði beiðni palestínska þingsins um samstarf. Ísland hefði stutt sjálfstæði Ísraels og aðild að SP árið 1948 en í kjölfar sex daga stríðsins hefði almenningur hér eins og víða annars staðar vaknað upp við að tvær þjóðir byggju í landinu og önnur kúgaði hina. Utanríkisráðherra, Össur Skarphéðinsson, hefði nýverið heimsótt Palestínu og lýst yfir stuðningi ríkisstjórnarinnar við umsókn Palestínu um fulla aðild að SP og ríkisstjórnin hefði í kjölfarið lagt fram ályktun á Alþingi um að viðurkenna Palestínu sem frjálst og fullvalda ríki. Hann teldi það enga mótsögn að Evrópuráðsþingið tæki þessari umsókn Palestínu fagnandi en virti áfram Ísraelsríki og héldi vinskap við gyðinga hvarvetna. Ályktunin um að hefja samstarfið var samþykkt með 110 atkvæðum gegn 5 og vakti athygli að formaður ísraelsku áheyrnarnefndarinnar á þinginu, Yohanan Plesner, mælti því ekki í mót að umsóknin yrði samþykkt í ræðu sinni í umræðunni.

Salim Al Za'noon, forseti palestínska þingsins, ávarpaði þingfundinn eftir umræðuna. Sagði hann upphaf lýðræðissamstarfsins sögulegan viðburð sem gæti skotið stoðum undir frið á svæðinu. Af hálfu Palestínu væri tilgangur lýðræðissamstarfsins við Evrópuráðsþingið sá að styrkja lýðræðisþróun í Palestínu. Þakkaði hann Evrópuríkjum stuðning við tveggja ríkja lausnina svokölluðu. Loks lýsti hann þeirri von að samstarfið gæti orðið grundvöllur að nánara sambandi Evrópu og Palestínu og styrkt viðleitni Palestínu til að verða fullvalda ríki.

Í ræðu sinni lýsti Mahmoud Abbas, forseti Palestínu, ástæðum þess að Palestínumenn hefðu ákveðið að sækja um fulla aðild að SP. Friðarviðræðurnar við Ísrael hefðu verið í öngstræti og því ættu Palestínumenn vart annars úrkosti en að sækjast eftir viðurkenningu alþjóðasamfélagsins á fullveldi sínu með aðildarumsókninni. Líkti hann viðleitni Palestínu til þessa við þá lýðræðisvakningu sem nú ætti sér stað annars staðar í arabaheiminum og hvatti Evrópuríki til að veita umsókn Palestínu um aðild að SP stuðning og veita ríkinu viðurkenningu. Tvískinnungur væri að fagna lýðræðisvakningu í ríkjum araba og styðja ekki á sama tíma kröfur Palestínumanna um frelsi og endalok hersetunnar.

Að venju fór fram árleg umræða um starfsemi Efnahags- og þróunarstofnunar Evrópu (OECD) með þátttöku framkvæmdastjóra stofnunarinnar, Angel Gurría. Í ræðu sinni benti Gurría á að hagkerfi heimsins væri í slæmu ástandi, hagvöxtur væri lítill í iðnríkjunum og færi minnkandi annars staðar. Tók hann sérstaklega til mikið atvinnuleysi í ríkjum OECD, og sagði atvinnuleysi meðal ungs fólks, sem væri að meðaltali 17,4%, verulegt áhyggjuefni. Hvað varðar áherslur OECD yrði litið mikið til græns hagvaxtar en ný áætlun um það efni hefði verið kynnt á undangengnu ári. Þá yrði jafnrétti og staða kvenna mikilvægt áhersluatriði stofnunarinnar á næstunni.

Rætt var um skýrslu svissneska þingmannsins Dick Marty um misnotkun á hugtökunum „ríkisleyndarmál“ og „þjóðaröryggi“ til að komast hjá rannsóknum á hugsanlegum

mannréttindabrotum. Skýrslan er eins konar framhald af skýrslu hans frá 2007 um fangaflug og meint leynileg fangelsi bandarísku leyniþjónustunnar í ýmsum Evrópuríkjum, sem mikla athygli vakti. Í ályktun þingsins um málið kemur fram að stjórnvöld skýli sér í æ meiri mæli bak við vísun í „ríkisleyndarmál“ og „þjóðaröryggi“ til að koma í veg fyrir eftirlit þjóðþinga og dómstóla með mannréttindabrotum. Misbrestir séu á þinglegu eftirlit með öryggis- og leyniþjónustustofnunum í mörgum aðildarríkjum Evrópuráðsins. Er það jafnframt harmað að rannsókn af hálfu þjóðþinga Póllands og Rúmeníu á meintum leynilegum fangabúðum í löndunum tveimur hafi að því er virðist haft þann eina tilgang að staðfesta opinbera afstöðu yfirvalda í löndunum tveimur. Þess má geta að skýrslan var jafnframt sú síðasta sem Dick Marty flytur Evrópuráðsþinginu og er hann nú hættur störfum á þinginu.

Þá fjallaði þingið um skýrslu Jean-Charles Gardettos um samstarf Evrópuráðsins og nýrra lýðræðisríkja í arabaheiminum. Í ályktuninni kemur fram að Evrópumenn verði að hjálpa til við að koma á lýðræði og virðingu fyrir mannréttindum í arabaheiminum. Jafnframt er valdbeiting sýrlenskra yfirvalda gegn mótmælendum fordæmd og kallað eftir þvingunaráðgerðum gegn sýrlenskum ráðamönnum sem og rannsókn Alþjóða-glæpadómstólsins á hugsanlegum mannréttindabrotum í landinu. Þá eru þau aðildarríki Evrópuráðsins sem sæti eiga í öryggisráði SP hvött til að styðja umsókn Palestínu um fulla aðild að samtökunum.

Fram fór sérstök umræða um stjórn málaástandið á Balkanskaga í ljósi aukinnar spennu og nýlegra átaka í norðanverðu Kósóvó og stjórnarkreppunnar í Bosníu og Hersegóvínu. Í Bosníu og Hersegóvínu hefur enn ekki verið mynduð ríkisstjórn þótt heilt ár sé liðið frá þingkosningum. Lýstu ýmsir þingmenn yfir efasemdum um að skynsamlegt hefði verið að viðurkenna fullveldi Kósóvó. Bjartsýni gætti þó um stöðu mála í Albaníu eftir nýlegar sveitarstjórnakosningar og yfirlýsingar formanns stærsta stjórnarandstöðuflokksins þar í landi um að flokkurinn mundi hætta að sniðganga þingið.

Einnig fór fram umræða um áhrif Lissabon-sáttmála Evrópusambandsins á Evrópuráðið, en samkvæmt sáttmálanum ber Evrópusambandinu skylda til að gerast aðili að mannréttindasáttmála Evrópu. Fram kom að tilkoma Lissabon-sáttmálans hefði opnað fyrir nýja möguleika á samstarfi milli Evrópuráðsins og Evrópusambandsins sem byggðist á samræmdri mannréttindalöggjöf í Evrópu. Aðild Evrópusambandsins að mannréttindasáttmála Evrópu veiti evrópskum borgurum vernd gagnvart stjórnsýslu sambandsins á svipaðan hátt og sáttmálinn veitir borgurunum þegar gagnvart aðildarríkjum sáttmálans. Þetta sé ekki síst mikilvægt í ljósi þess að með Lissabon-sáttmálanum séu sambandinu falin aukin verkefni á ýmsum sviðum.

Í umræðu um skýrslu um friðhelgi einkalífsins og vernd persónuupplýsinga lýsti þingið áhyggjum sínum af því að öryggi slíkra upplýsinga væri sífellt meiri hætta búin í ljósi framþróunar upplýsingatækni. Í ályktuninni er ítrekað að í lýðræðislegum samfélögum sé ekki ásættanlegt að á netinu gildi ekki hefðbundnar leikreglur um meðferð slíkra upplýsinga, en rétturinn til friðhelgi einkalífsins er tryggður í 8. gr. mannréttindasáttmála Evrópu. Hvatt er til að flutningur persónuupplýsinga til annarra ríkja fari aðeins fram ef viðkomandi ríki er aðili að Evrópusamningi um vernd einstaklinga við vélræna vinnslu persónuupplýsinga eða að öryggi slíkra upplýsinga sé að öðru leyti nægilega tryggt. Þá er því beint til aðalritara Sameinuðu þjóðanna að hann beiti sér fyrir því að fram fari alþjóðlegt átak til að hvetja sem flest ríki til að gerast aðilar að Evrópusamningi um vernd einstaklinga við vélræna vinnslu persónuupplýsinga.

Loks fór fram á þinginu fundur mannréttindanefndar Evrópuráðsþingsins um tilnefningu landsdeilda á fulltrúum í nefnd Evrópuráðsins um varnir gegn pyntingum og ómannlegri eða vanvirðandi meðferð og refsingu (CPT-nefndina) og sat Mörður Árnason fyrir hönd Íslandsdeildar fyrir svörum um tilnefningar Íslandsdeildar í nefndina.

Eftirfarandi ályktanir og tilmæli voru samþykkt á þinginu:

- Ályktun 1829 um val á kyni barns fyrir fæðingu.
- Ályktun 1830 um umsókn þjóðarráðs Palestínu um lýðræðissamstarf við Evrópuráðsþingið.
- Ályktun 1831 um samstarf milli Evrópuráðsins og nýrra lýðræðisríkja í arabaheiminum.

- Ályktun 1832 um þörf á skýringu á hugtökunum „fullveldi“ og „ríki“ í alþjóðalögum.
- Ályktun 1833 um starfsemi Efnahags og þróunarstofnunar Evrópu (OECD) 2010-2011.
- Ályktun 1834 um baráttu gegn myndefni sem sýnir misnotkun á börnum með beinskeyttum, alhliða og alþjóðlega samhafðum aðgerðum.
- Ályktun 1835 um ofbeldis- og öfgafullt klámefni.
- Ályktun 1836 um áhrif Lissabon-sáttmálans á Evrópuráðið.
- Ályktun 1837 um virkni lýðræðisstofnana í Armeníu.
- Ályktun 1838 um misnotkun á ríkisleynd og þjóðaröryggi: hindranir á eftirliti þjóðþinga og dómstóla með mannréttindabrotum.
- Ályktun 1839 um stjórn málaástandið á Balkanskaga.
- Ályktun 1840 um mannréttindi og baráttuna gegn hryðjuverkum
- Ályktun 1841 um breytingar á reglum Evrópuráðsþingsins – framkvæmd ályktunar 1822 (2011) um umbætur á starfi Evrópuráðsþingsins.
- Ályktun 1842 um breytingar á umboði nefnda Evrópuráðsþingsins – framkvæmd ályktunar 1822 (2011) um umbætur á starfi Evrópuráðsþingsins.
- Ályktun 1843 um vernd á friðhelgi einkalífsins og persónuupplýsinga á netinu og í netmiðlum.
- Tilmæli 1979 um val á kyni barns fyrir fæðingu.
- Tilmæli 1980 um baráttu gegn myndefni sem sýnir misnotkun á börnum með beinskeyttum, alhliða og alþjóðlega samhafðum aðgerðum.
- Tilmæli 1981 um ofbeldis- og öfgafullt klámefni.
- Tilmæli 1982 um áhrif Lissabon-sáttmálans á Evrópuráðið.
- Tilmæli 1983 um misnotkun á ríkisleynd og þjóðaröryggi: hindranir á eftirliti þjóðþinga og dómstóla með mannréttindabrotum.
- Tilmæli 1984 um vernd á friðhelgi einkalífsins og persónuupplýsinga á netinu og í netmiðlum.
- Tilmæli 1985 um börn með stöðu ólöglega innflytjenda.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu <http://assembly.coe.int>.